

РОЗДІЛ II Міжнародні зобов'язання та національне законодавство: на шляху до концептуалізації механізму взаємодії

СТРЕЛЬЦОВА Євдокія Джонівна

доктор юридичних наук, доцент,
заслужений працівник освіти України,
завідувач кафедри загальноправових дисциплін та міжнародного права
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
<https://orcid.org/0000-0002-7114-1105>

СТРЕЛЬЦОВ Євген Львович

доктор юридичних наук, доктор теології, професор,
член-кореспондент Національної академії правових наук України,
заслужений діяч науки і техніки України,
почесний професор Академії ГУСПОЛ (Чеська Республіка),
завідувач кафедри кримінального права
Національного університету «Одеська юридична академія»
<https://orcid.org/0000-0002-4418-1275>

КУЗЬМІН Едуард Едуардович

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права
Національного університету «Одеська юридична академія»
<https://orcid.org/0000-0002-9953-8008>

2.1. Між «міжнародним» та «національним»: спроба окреслення формально-змістовного контексту проблематики

2.2. Міжнародне та національне право: залежність, узгодженість чи взаємодія?

International Obligations and National Legislation: On the Way of Conceptualising the Mechanism of Interaction

*Doctor of Law, Associate Professor Y. J. Streltsova
Honoured Worker of Education of Ukraine,
Head of the Department of General Law and International Law,
Odesa I. I. Mechnikov National University
Doctor of Juridical Sciences, Doctor of Theology, Professor Y. L. Streltsov
Corresponding Member of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine,
Honoured Science and Technology Worker of Ukraine,
Honorary Professor of Akademie HUSPOL (Czech Republic),
Head of the Department of Criminal Law,
National University "Odesa Law Academy"*

*Candidate of Science of Law E. E. Kuzmin
Associate Professor at the Department of Criminal Law,
National University "Odesa Law Academy"*

**Международные обязательства и национальное законодательство:
на пути к концептуализации механизма взаимодействия**

*Доктор юридических наук, доцент Е. Д. Стрельцова
заслуженный работник образования Украины,
заведующая кафедрой общеправовых дисциплин и международного права
Одесского национального университета имени И. И. Мечникова
Доктор юридических наук, доктор теологии, профессор Е. Л. Стрельцов
почетный профессор Академии ГУСПОЛ (Чешская Республика),
член-корреспондент Национальной академии правовых наук Украины,
заслуженный деятель науки и техники Украины,
заведующий кафедрой уголовного права
Национального университета «Одесская юридическая академия»
Кандидат юридических наук Э. Э. Кузьмин
доцент кафедры уголовного права
Национального университета «Одесская юридическая академия»*

Ключові слова: міжнародні зобов'язання, міжнародні договори, норми міжнародного права, імплементація, національне законодавство.

Keywords: international obligations, international treaties, norms of international law, implementation, national legislation.

Ключевые слова: международные обязательства, международные договоры, нормы международного права, имплементация, национальное законодательство.

АНОТАЦІЯ

В сучасних умовах триваючого в Україні процесу правової реформи суттєвого значення сьогодні набувають питання щодо пошуку оптимальних шляхів вдосконалення чинного національного законодавства, а також способів приведення його у відповідність до міжнародних стандартів, що, у свою чергу, призводить до появи низки надактуальних питань, пов'язаних із особливостями реалізації міжнародних зобов'язань, взятих на себе державою, та специфікою використання позитивного досвіду провідних зарубіжних країн. З огляду на це, авторами дослідження здійснюється певна спроба у напрямку окреслення як загального контексту відповідної проблематики, так і виявлення існуючих ключових проблем, що наразі перебувають в ньому. Особлива увага акцентується на складнощах у співвідношенні міжнародного та національного права, а також низці доступних державі засобів впровадження положень, спрямованих на виконання міжнародних зобов'язань та зарубіжного досвіду у національне законодавство.

SUMMARY

In modern conditions of the ongoing process of legal reform in Ukraine, the issues of finding optimal ways to improve the current national legislation, as well as the means to bring it in line with international standards, are of significant importance today, which, in turn, leads to the emergence of a number of over-pressing questions related to the peculiar features of the realization of international obligations undertaken by the state, and the specifics of using the positive experience of leading foreign countries. Taking this into account, the authors of the study are making a certain attempt towards outlining both the general context of the relevant issue, and identifying the existing key problems that are present therein. Particular attention is focused on the difficulties in the relationship between international and national law, along with the variety of means available to the state for the implementation of provisions aimed at fulfilling international obligations and foreign experience into national legislation.

АННОТАЦИЯ

В современных условиях продолжающегося в Украине процесса правовой реформы существенного значения сегодня приобретают вопросы поиска оптимальных путей совершенствования действующего национального законодательства, а также способов приведения его в соответствие с международными стандартами, что, в свою очередь, приводит к появлению ряда сверхактуальных вопросов, связанных с особенностями реализации международных обязательств, взятых на себя государством, и спецификой использования положительного опыта ведущих зарубежных стран. Учитывая это, авторами исследования осуществляется определенная попытка в направлении очерчивания как общего контекста соответствующей проблематики, так и выявления существующих ключевых проблем, которые сейчас находятся в нем. Особое внимание акцентируется на сложностях в соотношении международного и национального права, а также разнообразии доступных государству средств внедрения положений, направленных на выполнение международных обязательств и зарубежного опыта в национальное законодательство.

2.1. Між «міжнародним» та «національним»: спроба окреслення формально-змістовного контексту проблематики

Сучасні процеси підготовки, реалізації та впровадження правової реформи, започаткованої за ініціативою Президента України у 2019 році суттєво активізували правотворчу діяльність в Україні та значно актуалізували низку надскладних проблем, пов'язаних насамперед із тематикою пріоритетного становища міжнародних договорів України, визначної ролі демократичних стандартів, обов'язковості застосування найкращих світових практик, врахування передового зарубіжного досвіду, зокрема, держав-членів Європейського Союзу, урахування міжнародних зобов'язань України, а також

стратегічного значення взаємодії з міжнародними організаціями в подальшому розвитку й вдосконаленні правової системи України¹.

Примітно, що з позицій юридичного формалізму кожна з означених сфер утворює сьогодні відносно самостійний напрям наукових досліджень як на теоретичному, так і практичному рівнях й становить предмет інтересу як вітчизняних, так і зарубіжних фахівців різних галузей права. Серед них наразі вже прийнято виокремлювати загальнотеоретичну юриспруденцію, міжнародне, європейське, конституційне, кримінальне та цивільне право, а також компаративістику, що загалом свідчить про комплексний, поліаспектний і мультидисциплінарний характер відповідної проблематики. В той же час, з огляду на використання експертами власного специфічного, притаманного виключно тій чи іншій галузі права, інструментарію під час вирішення, принаймні, на перший погляд, формально подібного наукового завдання зазвичай отримуються принципово різні наукові результати, що призводить до доволі фрагментарного характеру їх вирішення, та в цілому зумовлює необхідність випрацювання єдиного концептуального підходу. До того ж така ситуація ускладнюється й наявністю значної кількості контрверсійних думок з цих питань серед представників, які належать до однакових галузей знань і спеціальностей, що також безумовно слугує додатковим аргументом на користь забезпечення єдиного методологічного підходу.

Водночас у сутнісно-змістовному ракурсі подібна природа зазвичай обумовлюється тим фактом, що вона, певною мірою, умовно, знаходиться у площині «перетину» національного та міжнародного права² й включає в себе достатньо широкий спектр дискусійних питань, серед яких чільне місце нині й досі посідають проблеми «взаємовідносин» і ««взаємозв'язку» між міжнародним та національним правом³, «співвідношення» й «взаємодії» міжнародного та національного правопорядків⁴, а також особливостей

¹ Pytannia Komisii z pytan pravovoi reformy : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 07.08.2019 № 584/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/584/2019#Text> (data zvernennia: 25.06.2021).

² Kuzmin E. Shchodo poshuku mistsia «mizhnarodnykh zlochyniv» u zakonodavstvi Ukrainy pro kryminalnu vidpovidalnist. *Novitni kryminalno-pravovi doslidzhennia – 2020 : Almanakh naukovykh prats / za red. O. V. Kozachenka, O. M. Musychenko*. Mykolaiv : Mykolaivskiy instytut prava Natsionalnoho universytetu «Odeska yurydychna akademiia», 2020. S. 78-79.

³ Conforti B. Notes on the Relationship between International Law and National Law. *International Law FORUM du droit international*. 2001. Vol. 3, Iss. 1. pp. 18-24; Borchard E. The Relation between International Law and Municipal Law. *Virginia Law Review*. 1940. Vol. 27, No. 2. pp. 137-148.

⁴ Owada H. Problems of Interaction Between the International and Domestic Legal Orders. *Asian Journal of International Law*. 2015. Vol. 5, No. 2. pp. 246-278; New Perspectives on the Divide Between National and International Law / ed. by J. E. Nijman, A. Nollkaemper. Oxford : Oxford University Press, 2007. 380 pp.

застосування міжнародного права в національному праві¹, що, у свою чергу, слугують в якості своєрідного загального контексту для аналогічних роздумів та знаходять свою подальшу більш докладну деталізацію у дослідженнях, як правило, присвячених специфіці впливу міжнародного права на національне право², дедалі частіше, – міжнародних угод на національне законодавство, зокрема, і міжнародного права на національні конституції³, нюансам т. зв. «національного» застосування міжнародних угод⁴ і використання міжнародного права в національних судах⁵, а також складнощам, що виникають у зв'язку із дотриманням⁶, недотриманням та порушенням міжнародних угод⁷ й зобов'язань, що випливають із міжнародних договорів в межах національного права⁸.

Разом з цим, вбачається, що нерідко їх осмислення багато в чому супроводжується існуванням певної наскрізної ідеї, що фактично вельми умовно можливо редуціювати до декількох наступних запитань, а саме, – в який власне спосіб міжнародне право має «потрапляти» до національного законодавства; яким чином міжнародне право має «відображатись» у ньому, а також яке саме місце має «відводитись» загальновизнаним принципам і нормам міжнародного права в межах останнього? В пошуках відповідей на вказані питання сьогодні спостерігається наявність значного плюралізму думок та наукових позицій, а також надзвичайно великої кількості правових термінів і категорій, що покликані позначати ті чи інші моделі, способи, форми і процеси, що становлять підґрунтя для їх юридичної аргументації.

¹ Verdier P.-H., Versteeg M. International Law in Domestic Legal Systems: An Empirical Perspective. *Proceedings of the Annual Meeting (American Society of International Law)*. 2014. Vol. 108. pp. 376-382; Beaulac S. National Application of International Law: The Statutory Interpretation Perspective. *Canadian Yearbook of International Law/Annuaire Canadien De Droit International*. 2004. Vol. 41. pp. 225-269.

² McDougal M. S. The Impact of International Law upon National Law: A Policy-Oriented Perspective. *South Dakota Law Review*. Vol. 4. pp. 25-92.

³ Kirby M. International Law-The Impact on National Constitutions. *American University International Law Review*. 2006. Vol. 21, Iss. 3. pp. 327-364; Morina V., Korenica F., Doli D. The Relationship between International Law and National Law in the Case of Kosovo: A Constitutional Perspective. *International Journal of Constitutional Law*. 2011. Vol. 9, Iss. 1. pp. 274-296.

⁴ Sloss D. L. Domestic Application of Treaties. *The Oxford Guide to Treaties* / ed. by D. B. Hollis. 1st ed. Oxford : Oxford University Press, 2012. pp. 367-396.

⁵ Mason A. The Relationship between International Law and National Law, and Its Application in National Courts. *Commonwealth Law Bulletin*. 1992. Vol. 18, Iss. 2. pp. 750-754.

⁶ Simmons B. A. Compliance with International Agreements. *Annual Review of Political Science*. 1998. Vol. 1. pp. 75-93.

⁷ Simmons B. A. Treaty Compliance and Violation. *Annual Review of Political Science*. 2010. Vol. 13. pp. 273-296.

⁸ Park W. W., Yanos A. A. Treaty Obligations and National Law: Emerging Conflicts in International Arbitration. *Hastings Law Journal*. 2006. Vol. 58, Iss. 2. pp. 251-298.

Слід зазначити, що наразі одними з найбільш поширених та вживаних з-поміж орієнтовно релевантних понять у науково-практичному обігу вважаються імплементація, ратифікація, трансформація, інкорпорація, рецепція, консолідація, конвергенція, уніфікація, гармонізація, глобалізація, адаптація, інтеграція, а також апроксимація. Разом з цим, існують й інші, менш широковідомі, що також використовуються для ідентифікації суміжних явищ. І, як наслідок, саме через таку різноманітність виникає об'єктивна необхідність встановлення сутності кожної з цих категорій, а також визначення їх співвідношення. Слід наголосити, що у цьому разі на нашу думку, мова вже має йти не стільки про їх етимологічну та семантичну складові, а також певні спроби досить буквального визначення змісту відповідних дефініцій, скільки про їх прикладне значення, – про те, як саме відповідні міжнародні норми мають «втілюватись у життя» безпосередньо в межах національного законодавства.

Втім, відправною точкою переважної більшості наукових досліджень цієї сфери незмінно залишається вже класичне «розгалуження» у сприйнятті взаємовідносин «міжнародного» та «національного»¹, – т. зв. «протиріччя» між монізмом та дуалізмом, що являють собою два різні підходи до співвідношення міжнародного та національного права, – їх визнання в якості єдиної правової системи, в якій міжнародне право реалізується без необхідності безпосереднього його «введення» до національного законодавства (т. зв. «пряме застосування») або як окремих правових систем, що існують одна біля одної відносно самостійно, в яких міжнародне право має бути «офіційно включене» у національне законодавство, перш ніж воно може бути застосоване², що останнім часом також «обтяжується» через наявність колосальної кількості різноманітних варіацій, модифікацій та альтернатив³.

Таке становище, у свою чергу, призводить до суттєвого зростання кількості спроб системного аналізу національних «конституційних» режимів, як правило, спрямованих на з'ясування «статусу» міжнародного права, нормативно закріпленого у текстах конституцій різних країн, що «по-своєму»

¹ Shale I. Historical Perspective on the Place of International Human Rights Treaties in the Legal System of Lesotho: Moving beyond the Monist-Dualist Dichotomy. *African Human Rights Law Journal*. 2019. Vol. 19, No. 1. pp. 196-199; Keyuan Z. International Law in the Chinese Domestic Context. *Valparaiso University Law Review*. 2010. Vol. 44, No. 3. pp. 937-938.

² Ferreira G., Ferreira-Snyman A. The Incorporation of Public International Law into Municipal Law and Regional Law Against the Background of the Dichotomy Between Monism and Dualism. *Potchefstroom Electronic Law Journal*. 2014. Vol. 17, No. 4. pp. 1471-1472.

³ Finegan T. Neither Dualism nor Monism: Holism and the Relationship between Municipal and International Human Rights Law. *Transnational Legal Theory*. 2011. Vol. 2, Iss. 4. pp. 477-503.

інтерпретують міжнародне право, мають різне «ставлення» до нього, а також відмінні шляхи його «запровадження» у національне право¹.

Загальноприйнятим у такому разі є звернення до положень, передбачених у ст. 9 Конституції України стосовно того, що «... чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України...», та «... укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України...»², а також ст.ст. 9, 15, 16 Закону України «Про міжнародні договори України», в яких відповідні положення Конституції деталізуються в частині ратифікації міжнародних договорів України, що «... здійснюється шляхом прийняття закону про ратифікацію, невід'ємною частиною якого є текст міжнародного договору...», та містять норми щодо дотримання і виконання міжнародних договорів України, зокрема, стосовно того, що «... чинні міжнародні договори України підлягають сумлінному дотриманню Україною відповідно до норм міжнародного права...» і «... згідно з принципом сумлінного дотримання міжнародних договорів Україна виступає за те, щоб й інші сторони міжнародних договорів України неухильно виконували свої зобов'язання за цими договорами...», а також своєрідного обов'язку держави «... забезпечувати дотримання і виконання зобов'язань, взятих за міжнародними договорами України...», та стежити «... за здійсненням прав, які впливають з таких договорів для України, і за виконанням іншими сторонами міжнародних договорів України їхніх зобов'язань»³.

Так чи інакше, на теоретичному рівні процес їх трактування як правило розпочинається із всебічного аналізу поняття «ратифікація», встановлення його сутнісного змісту, ролі та значення, а також особливостей порядку здійснення відповідної процедури та можливості її застосування до певних конкретних випадків⁴.

Разом з тим, вбачається, що зазначені формулювання так само породжують й низку доволі спірних питань щодо т. зв. «загального» або

¹ International Law and Domestic Legal Systems: Incorporation, Transformation, and Persuasion / ed. by D. Shelton. Oxford : Oxford University Press, 2011. 750 pp.

² Konstytutsiia Ukrainy : Zakon vid 28.06.1996 № 254k/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (data zvernennia: 29.06.2021).

³ Pro mizhnarodni dohovory Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 29.06.2004 № 1906-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text> (data zvernennia: 29.06.2021).

⁴ Proekt Zakonu pro ratyfikatsiiu Konventsii Rady Yevropy pro zapobihannia nasyilstvu stosovno zhinok i domashnomu nasyilstvu ta borotbu iz tsymy yavyshchamy. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60492 (data zvernennia: 01.07.2021); Proekt Zakonu pro ratyfikatsiiu Rymskoho statutu Mizhnarodnoho kryminalnoho sudu ta popravok do noho. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=50983 (data zvernennia: 01.07.2021).

«часткового» примату міжнародного права над національним¹, загальної візії місця норм міжнародного права в законодавстві України взагалі, і, зокрема, міжнародних договорів у національній системі джерел права², а також створення «паралельних» до міжнародних норм національного права³. І саме в цій частині сьогодні акумулюється найбільша кількість труднощів, пов'язаних, насамперед, із тонкощами процесів проектування та розробки національних правових норм, «ускладнених» міжнародними зобов'язаннями.

2.2. Міжнародне та національне право: залежність, узгодженість чи взаємодія?

Порядок «потрапляння» норм міжнародного права у сферу національного права, так само, як і способи, завдяки яким відбувається цей процес, різними фахівцями описується по-різному. В намаганнях оминати складні юридичні конструкції, деякі з них зазначають про необхідність «ретрансляції» або «перекладу» міжнародних зобов'язань з «мови» міжнародного права на «національну»⁴, інші ж наголошують на «утіленні», «утвердженні» або «трансформації» міжнародного права в національне право⁵. Доволі поширеною на теперішній час також є практика застосування таких термінів, як «запровадження», «реалізація», «здійснення», «виконання»⁶ тощо. Разом з тим, одним з найбільш широко розповсюджених наразі все ж залишається «імплементация», що, у свою чергу, часто використовується як окремо, так і в таких словосполученнях, як «механізм імплементації», «імплементативне законодавство», «зобов'язання щодо імплементації» та ін. Більш того, зазвичай імплементації «підлягають» як міжнародно-правові норми, так і положення міжнародних договорів, безпосередньо самі угоди, міжнародні стандарти, а також зобов'язання, рідше, – реформи, законодавство⁷ тощо.

¹ Onishchenko N. Spivvidnoshennia vnutrishnoderzhavnogo i mizhnarodnogo prava: naukovі realii sohodennia. *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy*. 2015. № 1. S. 30.

² Karvatska C. B. Vkluchennia norm mizhnarodnykh dohovoriv do natsionalnogo zakonodavstva Ukrainy: problemy ta poshuky shliakhiv vyrishennia. *Pravova derzhava*. 2019. № 33. S. 157-158.

³ Seidl-Hohenveldern I. Transformation or Adoption of International Law into Municipal Law. *The International and Comparative Law Quarterly*. 1963. Vol. 12, No. 1. p. 88.

⁴ Verdier P.-H., Versteeg M. International Law in National Legal Systems: An Empirical Investigation. *The American Journal of International Law*. 2015. Vol. 109, No. 3. p. 514.

⁵ Seidl-Hohenveldern I. Transformation or Adoption of International Law into Municipal Law. p. 88.

⁶ Shashkova-Zhuravel I. O. Do pytannia pro sutnist ta mekhanizm vnutrishnoderzhavnoi realizatsii mizhnarodno-pravovykh norm. *Naukovi zapysky. Seriia: pravo*. 2019. Vyp. 6. S. 125-130.

⁷ Hanzhurov Yu. Implementatsiia zakonodavstva Ukrainy do yevropeiskykh standartiv yak komunikativnyi protses. *Politychnyi menedzhment*. 2007. № 1. S. 136-150.

І незважаючи на те, що відповідний термін набув достатньо широкого вжитку як на міжнародному рівні, так і в національній площині, як в текстах нормативно-правових актів, так і доктринальних напрацювань, залежно від контексту він й досі трактується неоднаково¹. Разом з цим, в найбільш загальному значенні, під ним зазвичай прийнято розуміти організаційно-правову діяльність держави, спрямовану на реалізацію її міжнародно-правових зобов'язань, що полягає не тільки у «здійсненні» норм міжнародного права, а також й в «створенні» всіх необхідних і належних для цього умов.

Примітно, що задля виконання подібних своїх зобов'язань за міжнародним правом держави нині «користуються» широким «простором свободи» у виборі способів та методів, що прийнято іменувати в якості «національних імплементаційних засобів»². Така їх відносна «самостійність» дуже часто пояснюється тим, що міжнародне право, як правило, зазвичай обмежується лише застереженням про те, що держави мають виконувати взяті на себе зобов'язання, і, загалом, воно не схильне втручатись у «те», як саме відповідні зобов'язання будуть реалізовані на національному рівні³.

Саме таким чином традиційно обумовлюється наявність їх багатого видового різноманіття: починаючи від прямої імплементації, генеральної, спеціальної, опосередкованої чи індивідуальної трансформації, і закінчуючи відсилкою, конкретизацією, інкорпорацією, національною рецепцією тощо⁴, що характеризуються своїми власними визначеннями та зазвичай відрізняються один від одного, хоча і подекуди сприймаються в якості тотожних, що, у свою чергу, призводить до реальної загрози потенційної «термінологічної плутанини», що, у свою чергу, ускладнює вирішення нагальних проблем.

Подібна ситуація ускладнюється й сучасними умовами сьогодення, тими складними подіями, що відбуваються як на міжнародному,

¹ Pylypenko V. P. Osoblyvosti mekhanizmu implementatsii norm mizhnarodnoho humanitarnoho prava v natsionalne zakonodavstvo. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. 2021. № 1. S. 330.

² Beenakker E. B. The Implementation of International Law in the National Legal Order: A Legislative Perspective. 2018. Afdeling Staats- en Bestuursrecht, Law, Leiden University, Doctoral Thesis.
URL: https://scholarlypublications.universiteitleiden.nl/handle/1887/63079?solr_nav%5Bid%5D=03a5a5db95cb41d25e1e&solr_nav%5Bpage%5D=0&solr_nav%5Boffset%5D=0 (Date of Access: 29.06.2021).

³ Bossuyt M. J. The Direct Applicability of International Instruments on Human Rights (with Special Reference to Belgian and U. S. Law). *Belgian Review of International Law*. 1980. No. 2. p. 317.

⁴ Haletska N. B. *Formy implementatsii mizhnarodnykh dohovoriv v Yevropi: teoriia i praktyka : monohrafiia*. Lviv : Spolom, 2016. S. 60-69.

так і національному рівнях: зокрема, мова йде про процеси «глобалізації», «регіоналізації», «гармонізації», «уніфікації», «стандартизації», «апроксимації», «координації», «адаптації»¹, «інтеграції» та «взаємопроникнення» міжнародного, зарубіжного та національного законодавств², а також євроінтеграції³. Слід зазначити, що в частині останнього, саме Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом⁴ слугує яскравим прикладом наявності достатньо великої кількості правових категорій, що використовуються для позначення відповідних принаймні формально схожих явищ⁵.

На перший погляд, суто теоретичний характер проблеми співвідношення термінів і понять в означеній сфері насправді «обтяжується» практичною складовою, що фактично зводиться до ключового і принципового питання про те, на яких власне засадах мають базуватись «відносини» між міжнародним та національним правом, – «паритету» чи «владної субординації»? Адже, саме відповідь на нього напряду зумовлює і їх зміст: чи буде йти мова про «залежність», «узгодженість» або «взаємодію», що в суто прагматичному сенсі зрештою буде зводитись до вибору між дослівним відтворенням положень міжнародного договору у національному законодавстві або їх «видозміна» і «узгодження» із існуючим національним правом⁶.

Загальновідомо, що в основі аргументації доцільності використання першого підходу знаходиться твердження про те, що завдяки такому способу норми міжнародного права ніби максимально точно та оперативно «потрапляють» у національне законодавство, що не залишає можливості «спотворення» його змісту, суттєво прискорює процес їх реалізації та загалом свідчить про ефективність виконання міжнародних зобов'язань.

¹ Streltsova Ye. D. Teoriia i praktyka unifikatsii mizhnarodnoho prava v umovakh hlobalizatsii (mizhnarodnyi ta natsionalno-pravovyi aspekty) : dys. ... d-ra yuryd. nauk : 12.00.11. Odesa, 2020. S. 190-198.

² Streltsov Ye. L. Skladni suchasni protsesy intehtatsii mizhnarodnoho, zarubizhnoho ta natsionalnoho zakonodavstv. *Visnyk Kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy* : zb. nauk. prats. Kharkiv, 2016. № 1. S. 42-53.

³ Savenko H. V. Shchodo pytannia vyznachennia poniattia ta zmistu yevrointehtatsiinykh protsesiv. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal*. 2016. № 9. S. 130-132.

⁴ UHODA PRO ASOTsIATsIIu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnyimi derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony : Mizhnarodnyi dokument vid 27.06.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (data zvernennia: 30.06.2021).

⁵ Tarasov O. V. Adaptatsiia, implementatsiia chy harmonizatsiia prava YeS? *Yevropeiska intehtatsiia v konteksti suchasnoi heopolityky* : zb. nauk. st. za mater. nauk. konf. (m. Kharkiv, 24 trav. 2016 r.). Kharkiv, 2016. S. 30-31.

⁶ Shpakovych O. Osoblyvosti sposobiv implementatsii mizhnarodno-pravovykh norm. *Viche*. 2010. № 17. S. 24.

Однак, існує й інша кардинально протилежна позиція, що полягає у відмові від застосування повного дублювання формулювань міжнародних угод, за якої, й на нашу думку також, більш «придатним» вважається створення в національному праві положень, спрямованих на забезпечення виконання міжнародних зобов'язань¹, з необхідністю обов'язкового врахування змісту та призначення міжнародно-правових норм, що підлягають імплементації, а також недопущення їх «викривлення»².

Більш того, наразі вбачається, що подібні твердження є необхідно обґрунтованими і щодо «врахування», «наслідування», «впровадження», «використання», а також і власне «імплементації»³ зарубіжного досвіду, що, у свою чергу, сьогодні також доречно оцінювати не стільки «механічно», скільки більш раціонально⁴. Саме тому, будь-які «іноземні запозичення» мають обов'язково бути «забезпеченими» необхідною та достатньою для належного обґрунтування аргументацією, а також соціально-правовими умовами для їх «втільнення»⁵, враховувати специфіку предмету, методу та основних функцій кожної окремої обраної галузі права⁶, та в цілому відповідати правилам і традиціям національної правової системи, зокрема, в частині дотримання вимог законодавчої техніки⁷ тощо.

У свою чергу, у разі їх «системної суперечливості»⁸ та «неузгодженості» з національними правовими приписами, багато в чому, через т. зв. «сліпе» копіювання, відповідні «механічні вставки» в національне законодавство можуть призвести не тільки до доволі надуманої «ревізії» усталених в національній правовій системі догм, а й до «відторгнення» її традиційних положень, надаючи їм т. зв. «віртуального» характеру⁹, що безумовно суттєво

¹ Zhytnyi O. O. Kryminalne pravo Ukrainy v mizhnarodnomu vymiri (porivnialno-pravovy analiz) : monohrafiia. Kharkiv : Odissei, 2013. 376 s.

² Zelinska N. A. Priorytety mizhnarodnoho spivrobitnytstva Ukrainy v konteksti harmonizatsii kryminalnoho prava. *Aktualni problemy derzhavy i prava : zb. nauk. pr. / redkol.: S. V. Kivalov (holov. red.) ta in. Vyp. 47.* Odesa : Yurydychna literatura, 2009. S. 13.

³ Diachenko O. P. Implementatsiia zarubizhnogo dosvidu shchodo formuvannia antykoruptsiinoi polityky Ukrainy. *Investytsii: praktyka ta dosvid.* 2017. № 17. S. 17-20.

⁴ Streltsov Ye. L. Reforma kryminalnoho zakonodavstva Ukrainy: osinni rozdumy. Kherson : Vydavnychiy dim «Helvetyka», 2019. S. 64.

⁵ Tam samo. S. 90.

⁶ Tam samo. S. 94.

⁷ Zhytnyi O. O. Kryminalne pravo Ukrainy v mizhnarodnomu vymiri (porivnialno-pravovy analiz). 376 s.

⁸ Tam samo.

⁹ Streltsov Ye. L. Reforma kryminalnoho zakonodavstva Ukrainy: osinni rozdumy. S. 90, 94, 31.

знижує якість такого національного імплементаційного законодавства¹, чим піддає сумніву сумлінне виконання взятих на себе державою міжнародних зобов'язань.

Таким чином, заважаючи на значну кількість надзвичайно складних проблем, що наразі мають місце у площині взаємовідносин між міжнародним та національним правом й переймання зарубіжного досвіду, та знаходять своє конкретне практичне вираження під час реформування сучасного національного законодавства, з урахуванням відносної свободи обрання умовно прийнятного способу виконання міжнародних зобов'язань та впровадження зарубіжних «запозичень», наразі вбачається об'єктивна необхідність напрацювання загально-доктринальної думки та чітких орієнтирів, правил і принципів задля максимально ефективної реалізації відповідних процесів. Так і хоча сьогодні прийнято приділяти особливу увагу переважно питанням різних аспектів законодавчої регламентації, слід також пам'ятати й про те, що невід'ємною складовою належного виконання міжнародних зобов'язань, а також перспективності застосування зарубіжного досвіду є й те, як саме відповідні положення будуть використані у правозастосовній діяльності.

References:

1. Beaulac S. *National Application of International Law: The Statutory Interpretation Perspective*. *Canadian Yearbook of International Law/Annuaire Canadien De Droit International*. 2004. Vol. 41. pp. 225-269.
2. Beenakker E. B. *The Implementation of International Law in the National Legal Order: A Legislative Perspective*. 2018. *Afdeling Staats-en Bestuursrecht, Law, Leiden University, Doctoral Thesis*. URL: https://scholarlypublications.universiteitleiden.nl/handle/1887/63079?solr_nav%5Bid%5D=03a5a5db95cb41d25e1e&solr_nav%5Bpage%5D=0&solr_nav%5Boffset%5D=0 (Date of Access: 29.06.2021).
3. Borchard E. *The Relation between International Law and Municipal Law*. *Virginia Law Review*. 1940. Vol. 27, No. 2. pp. 137-148.
4. Bossuyt M. J. *The Direct Applicability of International Instruments on Human Rights (with Special Reference to Belgian and U. S. Law)*. *Belgian Review of International Law*. 1980. No. 2. pp. 317-343.
5. Conforti B. *Notes on the Relationship between International Law and National Law*. *International Law FORUM du droit international*. 2001. Vol. 3, Iss. 1. pp. 18-24.

¹ Beenakker E. B. *The Implementation of International Law in the National Legal Order: A Legislative Perspective*. URL: https://scholarlypublications.universiteitleiden.nl/handle/1887/63079?solr_nav%5Bid%5D=03a5a5db95cb41d25e1e&solr_nav%5Bpage%5D=0&solr_nav%5Boffset%5D=0 (Date of Access: 29.06.2021).

6. Diachenko O. P. Implementatsiia zarubizhnogo dosvidu shchodo formuvannia antykoruptsiinoi polityky Ukrainy. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. 2017. № 17. S. 17-20.
7. Ferreira G., Ferreira-Snyman A. The Incorporation of Public International Law into Municipal Law and Regional Law Against the Background of the Dichotomy Between Monism and Dualism. *Potchefstroom Electronic Law Journal*. 2014. Vol. 17, No. 4. pp. 1470-1496.
8. Finegan T. Neither Dualism nor Monism: Holism and the Relationship between Municipal and International Human Rights Law. *Transnational Legal Theory*. 2011. Vol. 2, Iss. 4. pp. 477-503.
9. Haletska N. B. *Formy implementatsii mizhnarodnykh dohovoriv v Yevropi: teoriia i praktyka : monohrafiia*. Lviv : Spolom, 2016. 232 s.
10. Hanzhurov Yu. Implementatsiia zakonodavstva Ukrainy do yevropeiskyykh standartiv yak komunikatyvnyi protses. *Politychnyi menedzhment*. 2007. № 1. S. 136-150.
11. *International Law and Domestic Legal Systems: Incorporation, Transformation, and Persuasion* / ed. by D. Shelton. Oxford : Oxford University Press, 2011. 750 pp.
12. Karvatska C. B. Vkluchennia norm mizhnarodnykh dohovoriv do natsionalnoho zakonodavstva Ukrainy: problemy ta poshuky shliakhiv vyrishennia. *Pravova derzhava*. 2019. № 33. S. 155-161.
13. Keyuan Z. International Law in the Chinese Domestic Context. *Valparaiso University Law Review*. 2010. Vol. 44, No. 3. pp. 935-956.
14. Kirby M. International Law-The Impact on National Constitutions. *American University International Law Review*. 2006. Vol. 21, Iss. 3. pp. 327-364.
15. *Konstytutsiia Ukrainy : Zakon vid 28.06.1996 № 254k/96-VR*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (data zvernennia: 29.06.2021).
16. Kuzmin E. *Shchodo poshuku mistsia «mizhnarodnykh zlochyniv» u zakonodavstvi Ukrainy pro kryminalnu vidpovidalnist. Novitni kryminalno-pravovi doslidzhennia – 2020 : Almanakh naukovykh prats / za red. O. V. Kozachenka, O. M. Musychenko. Mykolaiv : Mykolaivskiy instytut prava Natsionalnoho universytetu «Odeska yurydychna akademiia», 2020. S. 78-84.*
17. Mason A. The Relationship between International Law and National Law, and Its Application in National Courts. *Commonwealth Law Bulletin*. 1992. Vol. 18, Iss. 2. pp. 750-754.
18. McDougal M. S. The Impact of International Law upon National Law: A Policy-Oriented Perspective. *South Dakota Law Review*. Vol. 4. pp. 25-92.
19. Morina V., Korenica F., Doli D. The Relationship between International Law and National Law in the Case of Kosovo: A Constitutional Perspective. *International Journal of Constitutional Law*. 2011. Vol. 9, Iss. 1. pp. 274-296.
20. *New Perspectives on the Divide Between National and International Law* / ed. By J. E. Nijman, A. Nollkaemper. Oxford : Oxford University Press, 2007. 380 pp.
21. Onishchenko N. Spivvidnoshennia vnutrishnoderzhavnogo i mizhnarodnoho prava: naukovy realii sohodennia. *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy*. 2015. № 1. S. 29-36.

22. Owada H. *Problems of Interaction Between the International and Domestic Legal Orders*. *Asian Journal of International Law*. 2015. Vol. 5, No. 2. pp. 246-278.
23. Park W. W., Yanos A. A. *Treaty Obligations and National Law: Emerging Conflicts in International Arbitration*. *Hastings Law Journal*. 2006. Vol. 58, Iss. 2. pp. 251-298.
24. Pro mizhnarodni dohovory Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 29.06.2004 № 1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text> (data zvernennia: 29.06.2021).
25. Proekt Zakonu pro ratyfikatsiiu Konventsii Rady Yevropy pro zapobihannia nasylstvu stosovno zhinok i domashnomu nasylstvu ta borotbu iz tsymy yavyshchamy. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60492 (data zvernennia: 01.07.2021).
26. Proekt Zakonu pro ratyfikatsiiu Ryskoho statutu Mizhnarodnogo kryminalnogo sudu ta popravok do noho. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=50983 (data zvernennia: 01.07.2021).
27. Pylypenko V. P. Osoblyvosti mekhanizmu implementatsii norm mizhnarodnogo humanitarnogo prava v natsionalne zakonodavstvo. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. 2021. № 1. S. 329-332.
28. Pytannia Komisii z pytan pravovoi reformy : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 07.08.2019 № 584/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/584/2019#Text> (data zvernennia: 25.06.2021).
29. Savenko H. V. Shchodo pytannia vyznachennia poniattia ta zmistu yevrointehratsiinykh protsesiv. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal*. 2016. № 9. S. 130-132.
30. Seidl-Hohenveldern I. Transformation or Adoption of International Law into Municipal Law. *The International and Comparative Law Quarterly*. 1963. Vol. 12, No. 1. pp. 88-124.
31. Shale I. Historical Perspective on the Place of International Human Rights Treaties in the Legal System of Lesotho: Moving beyond the Monist-Dualist Dichotomy. *African Human Rights Law Journal*. 2019. Vol. 19, No. 1. pp. 193-218.
32. Shashkova-Zhuravel I. O. Do pytannia pro sutnist ta mekhanizm vnutrishnoderzhavnoi realizatsii mizhnarodno-pravovykh norm. *Naukovi zapysky. Seriya: pravo*. 2019. Vyp. 6. S. 125-130.
33. Shpakovych O. Osoblyvosti sposobiv implementatsii mizhnarodno-pravovykh norm. *Viche*. 2010. № 17. S. 23-25.
34. Simmons B. A. Compliance with International Agreements. *Annual Review of Political Science*. 1998. Vol. 1. pp. 75-93.
35. Simmons B. A. Treaty Compliance and Violation. *Annual Review of Political Science*. 2010. Vol. 13. pp. 273-296.
36. Sloss D. L. Domestic Application of Treaties. *The Oxford Guide to Treaties* / ed. by D. B. Hollis. 1st ed. Oxford : Oxford University Press, 2012. pp. 367-396.
37. Streltsov Ye. L. Reforma kryminalnogo zakonodavstva Ukrainy: osinni rozdumy. *Kherson : Vydavnychiy dim «Helvetyka»*, 2019. 100 s.
38. Streltsov Ye. L. Skladni suchasni protsesy intehratsii mizhnarodnogo, zarubizhnogo ta natsionalnogo zakonodavstv. *Visnyk Kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy : zb. nauk. prats. Kharkiv*, 2016. № 1. S. 42-53.

39. Streltsova Ye. D. *Teoriia i praktyka unifikatsii mizhnarodnoho prava v umovakh hlobalizatsii (mizhnarodnyi ta natsionalno-pravovyi aspekty)* : dys. ... d-ra yuryd. nauk : 12.00.11. Odesa, 2020. 523 s.

40. Tarasov O. V. *Adaptatsiia, implementatsiia chy harmonizatsiia prava YeS? Yevropeiska intehtatsiia v konteksti suchasnoi heopolityky* : zb. nauk. st. za mater. nauk. konf. (m. Kharkiv, 24 trav. 2016 r.). Kharkiv, 2016. S. 30-39.

41. UHODA PRO ASOTsIATsIIu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnyimi derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony : *Mizhnarodnyi dokument vid 27.06.2014*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (data zvernennia: 30.06.2021).

42. Verdier P.-H., Versteeg M. *International Law in Domestic Legal Systems: An Empirical Perspective*. *Proceedings of the Annual Meeting (American Society of International Law)*. 2014. Vol. 108. pp. 376-382.

43. Verdier P.-H., Versteeg M. *International Law in National Legal Systems: An Empirical Investigation*. *The American Journal of International Law*. 2015. Vol. 109, No. 3. pp. 514-533.

44. Zelinska N. A. *Priorytety mizhnarodnoho spivrobitnytstva Ukrainy v konteksti harmonizatsii kryminalnoho prava. Aktualni problemy derzhavy i prava* : zb. nauk. pr. / redkol.: S. V. Kivalov (holov. red.) ta in. Vyp. 47. Odesa : Yurydychna literatura, 2009. S. 12-16.

45. Zhytnyi O. O. *Kryminalne pravo Ukrainy v mizhnarodnomu vymiri (porivnialno-pravovyi analiz)* : monohrafiia. Kharkiv : Odissei, 2013. 376 s.